

Eesti keele riigieksam liigub e-eksami poole

Helin Puksand

eesti keele e-riigieksami töörühma liige

Gümnaasiumi lõpetamiseks peavad meie õpilased sooritama eesti keele riigieksami, mis koosneb lugemis- ja kirjutamisosast. Seni on eksamitöö olnud paberil ja vastuseid kirjutatakse käsitsi. Arvestades tehnoloogia kiiret arengut, tuleb kindlasti mõelda muudatustele ka koolielus – on ju arvutid ja nutivahendid saanud osaks meie igapäevasest elust. Seetõttu loodi 2015. aastal SA Innove juurde töörühm, kes tegeleb eesti keele e-eksami arendustööga, et hiljemalt 2023. aastal saaksid õpilased teha e-riigieksami. Töörühm on seisukohal, et eksam jääb sisuliselt samasuguseks kui praegune nn pabereksam, muudetakse vaid lahendamise keskkonda: eksamitöö on endiselt kaheosaline, kuid see sooritatakse arvutis, kasutades eksamite infosüsteemi EIS¹. Miks on ettevalmistustöö nii pikaajaline? Siin on peamiselt kaks põhjust: eksamikeskkonna arendamine ja suuremahuline katsetamine võtab aega, sest nii olulisel eksamil ei tohi ette tulla mingeid (tehnilisi) probleeme. Teine oluline põhjus on nõue, et gümnaasiumisse astuja peab teadma, mis vormis ta lõpueksameid teeb. Lisaks ei ole ka koolid veel e-eksamile üleminekuks valmis – ei ole piisavalt arvuteid, õpilastele ei õpetata elementaarseid tekstiõtlusnõudeid.

Eksamikeskkonna muutus võimaldab tuua töösse mitu uuendust: alustekstidena saab kasutada ka audio- ja videofaile, lisada saab linke elektroonilistele sõnastikele või e-keelenõule. Samuti on arutluse all, kas lisada eksamikeskkonnale õigekirjakorrektor, et trükivigade leidmine oleks hõlpsam. Korrektori kasutamine aitab välistada hooletusvigu, kuid ei taga kirjaliku teksti õigekeelsust, kui eksaminand ei tunne reegleid ega oska korrektorit kasutada.

¹ Innove. s.a. Eksamite infosüsteem (EIS). Külastatud aadressil <https://www.innove.ee/et/yldharidus/eksamite-infosusteem>.

Riigieksami e-keskkonda viimine ei võimalda siiski kasutada kõiki e-hindamise eeliseid: avatud vastuseid ei ole veel võimalik lasta arvutil parandada, seda peab tegema ikkagi inimene. Lünktekste, valikvastustega ülesanded jm arvutiga hinnatavate ülesannete kasutamist ei pea eksami arendusrühm aga nii suure tähtsusega eksamil mõistlikuks – seda tüüpi ülesanded võivad jääda tavapärasesse kontroll- ja tasemetöodesse, et õpetajal läheks parandamiseks vähem aega.

E-eksami katsetamine

Eksamikeskkonna muutmine eeldab eksamite katsetamist suhteliselt suure valimiga, et välistada suurem osa tekkivatest probleemidest. Katsetamisega plaaniti alustada juba 2016. aasta kevadel, kuid enne seda tehti esmane proovieksam kahe kooli õpilastega, kes testisid EISi keskkonda ja lahendasid seal lugemisülesandeid. Esmane katsetus tõi aga välja probleemidksamikeskkonnas. Seetõttu lükati suurem katsetamine edasi ning hakatiksamikeskkonda arendama ja parandama.

2016. aasta sügiseks oliksamikeskkonna arendus niikaugel, et oli võimalik alustada kirjutamisosa testimise ettevalmistustöid. Selleks koostati kirjutamisülesanne, millele lisati võrreldes pabereksamiga teist tüüpi alustekste, nt jooniseid ja videoid. 2017. aasta jaanuaris tehtigi kahe kooli õpilastega järgmine proovieksam, kus katsetati vaid kirjutamisülesannet. Kuigiksamikeskkond oli oluliselt kasutajasõbralikumaks muudetud, tõi teine proovieksam välja veelgi probleeme, mis suuremaks katsetamiseks kõrvaldati. Veebruaris toimuski kirjutamisülesande katsetamine 600 õpilasega. Kahjuks ei ole artikli kirjutamise ajal selle katsetamise tulemuste analüüs veel valmis, kuna katsetamine on veel pooleli.

Pärast kaht esmast proovieksamit andsid õpilased vabas vormis tagasisidet, kus nad ütlesid, mida nad eksamist arvavad. Selle tagasiside põhjal võib välja tuua e-eksami plussid ja miinused.

E-eksami plussid

Õpilased kasutavad arvutit iga päev ja peavad selle kasutamist mugavaks ning lihtsaks, isegi kui neid ei ole õpetatud arvutiga kirjutama. Seetõttu suhtuvad noored ka e-eksamisse üldiselt positiivselt.²

² Õpilaste sõnastus on näidetes muutmata.

E-eksamit oli väga hea ja mugav teha.

E-eksam on tavaeksami lihtsam ja mugavam variant.

Selline eksami sooritamise viis on väga mugav ning lihtne. Jäin ise selle testi tegemise viisiga väga rahule.

E-eksamil on terve hulk eeliseid, mida märkasid ka õpilased. Üks olulisemaid eeliseid on aja kokkuhoid, kuna enam ei ole vaja eraldi puhtandit kirjutada. Ka väidavad õpilased, et nad kirjutavad arvutis kiiremini kui käsitsi, kuna käsi ei väsi ära.

Kirjandit kirjutada oli üpriski huvitav, sai palju kiiremini valmis. Samuti oli plussiks see, et kui tuli mõte, sai selle kiiresti kirja panna, paberil kirjutamine võtab nii kaua aega, et mõte jõuab vahepeal meelest ära minna. Kirjutasin esimest korda elus kirjandit arvutis ja võin öelda, et olen rahul ja teeksin seda teine kord ka uuesti. Palju mugavam ja kiirem variant. Ei olnud vaja kirjutada mustandit ja sõnad loeti ka minu ees ära.

Mulle väga meeldis e-eksam. Muretsen tihti kirjandit kirjutades, et ei jõua puhtandit kirjutada. Ümberkirjutamine on alati üks tüütu töö. Arvutis kirjandit kirjutada on palju mugavam. Saad lihtsalt kustutada, sõnade järjekorda muuta ja palju muud.

Minule meeldis kirjutada kirjandit arvutis. See säästab palju aega, sest ei pea mustandit ümber kirjutama ja ka käsi ei väsi ära. Alustekstide lugemine ei olnud silmi väsitav, sest need oli piisavalt lühikesed. Arvan, et e-kirjandit võiks ka edaspidi teha.

Minule meeldis kirjandit kirjutada arvutis palju rohkem kui paberile, sest käed ei väsi 400 sõna kirjutamisest ära ja kui midagi läheb untsu, saab lihtsalt ära kustutada ja uuesti kirjutada. Samas on ÖSi arvutis palju mugavam kasutada kui paberkandjal. Üleüldiselt jäin väga rahule, teeks uuesti!

Mulle meeldis e-eksam, sest käsitsi kirjutamine ei ole minu jaoks üldse meeldiv. Arvutis kirjutades saab ka kiiremini valmis.

E-eksam oli palju mugavam, kuna sai kohe kirjutada n-ö puhtandit, seda võis iga hetk muuta ehk aega hoiab sellega palju kokku. Samuti on arvutis kiirem kirjutada kui käsitsi.

Arvutis oli palju mugavam kirjutada, käsi ei väsinud nii palju ära kui käsitsi kirjutades ja palju kiiremini sai ka valmis, mõte jooksis samaaegselt trükkimisega.

Mulle väga meeldis ja tundus, et läks hästi. Minu arvates on e-eksam palju mugavam. Saab hiljem uuesti läbi lugedes lisada ja kustutada mõtteid, valmis sai ka palju kiiremini kui paberil tehes. Käsi ei väsinud ära.

Eraldi toovad õpilased välja selle, et kiiresti kirjutamine aitab kirja panna kõik mõtted – need ei unune ära.

E-eksam on parem kui tavaline – kiirem, mugavam. Sõnade arvu saab kogu aeg jälgida, teksti on võimalik muuta, mõtted saab kiiremini kirja.

Minu arvates oli kirjandit arvutis kirjutada mugav, kuna jutt sujus kiiremini ja mõtted ei läinud meelest ära (kuna jõudsin kiiresti kirja panna).

Arvutis saab mõtted kiiremini kirja panna ja nii ununevad need vähem ära ja kirjand tuleb palju parem.

Oluline eelis e-eksamil on õpilaste meelest ka see, et teksti on lihtsam toimetada.

Mulle väga meeldis arvutis teha. Palju kiiremini saab valmis ja palju kergem on vigu parandada, ei ole sodimist ega midagi.

Minule isiklikult meeldis vastupidiselt ootustele kirjandi elektrooniline kirjutamine rohkem kui paberkandjal. Ma muudan tihti lausete sõnastust ning kuna eksamil on korrektori kasutamine keelatud, siis on inetu, kui puhtandis on mahatõmbamisi. Mul aga juhtub tihti nii, et mõtte kõige parem sõnastus tuleb viimastel minutitel, aga kui miski juba paberil on, siis naljalt seda sealt ära ei saa. Elektrooniliselt on kõik palju lihtsam – võin panna kirja kõik, mis pähe tuleb, ning hiljem saan sellest vajadusel lihtsalt vabaneda.

Aga see, et ma saan kiiremini ja efektiivsemalt asju vormida ning muuta, on väga suur pluss.

Õpilased tõid ka välja eksamikeskonna eeliseid.

Alustekste oli mugav vaadata ning meeldis, et polnud üks pikk tekst, vaid väiksed lõigud (kuigi alustekste ei pea kasutama, siis siiski olid need täna abiks).

Tunne oli hea, kordades mugavam ja kiirem teha kui paberikandjal ja hea oli vaadata ülesannet ja tööd kõrvuti!

Samuti on ÕSi palju kergem kasutada, ei pea raamatust otsima, üleüldse on enda kontrollimisvõimalusi rohkem.

E-eksami miinused

E-eksami esmasel katsetamisel tuli välja hulk probleeme. Kõigepealt viitasid õpilased asjaolule, et neil on arvutis raskem keskenduda, pikka teksti on parem lugeda paberil.

E-eksamit oli minu arust palju raskem teha just keskendumise mõttes.

Minu jaoks oli väga raske arvutis keskenduda ja lugeda sellist pikka teksti, mis vajab minu arvates väga palju süvenemist. Oleks sel puhul eeldanud ikkagi paberikandjal lugemist. Siis jõuab minu arvates tekst kuidagi paremini kohale.

Tulemused ei oleks nii head kui need oleksid siis kui me saaksime teha eksami paberile. Ja näiteks mina ei suudaks süveneda sellesse eksamisse, jätaksin pooled asjad kahesilmavahele, sest ma ei suuda kõike seda teksti vastu võtta läbi arvuti.

Õpilased mainisid ka, et silmad väsivad ära, kui kaua ekraani taga istuda.

Üks väike negatiivne pool oli see, et ekraani pidev jälgimine väsitab kohutavalt silmi ning lõpus viimast korda kirjandit üle vaadates tundsin, et ma ei suuda enam loetavat efektiivselt analüüsida.

Silmad väsivad veidi rohkem ära.

Ainuke negatiivne aspekt oli minu jaoks see, et silmad väsisid helendava ekraani vaatamisest lõpuks ära.

Keskendumist raskendab õpilaste sõnul ka kirjutamisel tekkiv klahviklõbin.

Alguses häiris ainult teiste õpilaste kirjutamise klõbin, aga sellega õnneks harjusin ära ja lõpus ei pannud isegi tähele.

Aa see kribamishääl, mis kõik teevad, ajab hulluks.

Võib-olla võib miinuseks nimetada ka seda, et kui teised kirjutavad, siis nad klõbistavad samuti klahvidega ning see hääl veidi segab keskenduda.

Arvan, et see peaks siiski toimuma nii, et oleks võimalik rahulikult ilma segavate faktoriteta teha (klaviatuuriklõbin nt).

Arvutis kirjutamisel tehakse palju trükivigu ja oma vigu märgata on raske. See tuli välja ka esmase proovitöö hindamisel: 40% töödest sisaldas vähemal või suuremal määral trükivigu.

Arvutil kirjutamisel ei jälgi ma oma õigekirja nii palju, sest siiski on igapäevane suhtlus arvutis vabam ja käsi on harjunud tegema vigu, paberil on kergem näha ja aru saada, kus midagi olema peaks

Miinuseks on see, et tihtipeale juhtub nii, et sõnas kas jääb täht puudu või kirjutad vale tähe juurde vms. Isegi kontrollides on keeruline selliseid asju tähele panna.

Sõnakorduste märkamine on paberile kirjutatult palju kergemini esiletulev kui elektrooniliselt.

Kuigi arvuti ja teiste nutivahendite kasutamine on õpilaste seas tavaline, on siiski veel terve hulk noori, kes eelistavad lugeda paberilt, kirjutada käsitsi ning näevad selles kõiges oma eeliseid:

Arvan, et ei ole ammu nii kehvasti kirjutanud. Tunne ei olnud hea, olen ennekõike kindlasti vanamoodi paberi peale kirjutaja ning paberi pealt lugeja, tundsin väga mustandipaberist puudust.

Mulle ei meeldinud antud üritus, sest mulle meeldib kirjutada paberil. Ma tundsin, et mu mõtted vajusid pidevalt laiali, pea hakkas tohutult valutama ja silmad väsisid ära. Ma avastasin mitmeid kordi, et ma ei mõtle kirjutatu peale, vaid lihtsalt kirjutan. Käsitsi kirjutades mõtlen ma kirjutatu üle rohkem.

Siiski minu arvates peaks säilima õpilaste mingi kirjaoskus, ehk et eksamid peaksid olema paberkandjal, kuna muidu me oleme kõik nii digitaalsed, et paha hakkab. Samuti on arvutis raskem jälgida kirjavigu ning keskenduda nende parandamisel.

Minu jaoks oli puudus lihtsalt see, et lugemisiülesannet mulle meeldiks millegipärast ikkagi paberil teha.

Mina ei ole absoluutselt e-eksami poolt, kuna kõik see tekst, mida ma pean läbi arvutiekraani lugema, ei jõua minuni kohale. Ma ei suuda sellesse süveneda, kuna see ei ole nii-öelda käega katsutav. Ma ei saa teha pliiatsiga märkmeid sinna samma teksti, kui vaja. See, et Eesti on e-riik, ei tähenda, et lõpueksamid peavad olema tehtavad arvutis.

Arvan, et see on hea alternatiiv, kuid üldiselt pooldan paberandjal eksamit, sest niigi on käsikirjas kirjutamine alla käinud, milleks seda siis veel õhutada. Peab olema võimeline ka paberile kirjutama.

Eksami arendusettepanekud

Proovieksamitel osalenud õpilased tegid mitu ettepanekut, kuidas e-eksamit arendada. Esmalt tuleks hakata eksamit õpilastele ja õpetajatele tutvustama, et eksamikeskkond ei oleks võõras ning õpilased oskaksid ka pikemaid tekste arvutis kirjutada.

Olen arvamusel, et õpilased oleksid väga rahul, kui eksam liiguks üle e-eksamile. Kindlasti oleks vaja õpilastele tutvustada seda ning teha ka proovieksameid. Arvan, et õpilastele ei ole mingi probleem seda alustada kas või kohe, kuna tänapäeva noored elavad ju nutiajastu keskmes ning arvutid ei ole nende jaoks võõrad seadmed.

Kui juba praegu hakata õpilasi arvutis pidevalt pikki tekste kirjutama panema, siis saaksid nad juba paari aasta pärast kindlasti hästi hakkama e-eksamiga.

Et eksami tutvustamine on vajalik ja seda oodatakse, näitab kindlasti ka fakt, et katsetamisel soovis osaleda oodatust pea kaks korda rohkem koole.

Õpilased viitasid ka eksamikeskkonnaga seotud tehnilistele probleemidele, millest enamik suuremaks katsetamiseks kõrvaldati.

Kui tõesti viia kirjandikirjutamine e-kirjutamiseks, siis tuleks kindlasti üle vaadata kirjutamiskeskond.

Antud eksamikeskkonda peab küll täiustama ja mugavamaks tegema, kuid mina annan enda nõusoleku!

Õpilased mainisid eksamikeskkonna kitsaskohti, kuid tegid ka konkreetseid ettepanekuid, kuidas muuta eksamikeskkond veelgi kasutajasõbralikumaks.

Ainult see lehtede kujundus oli veidi kehv, pidevalt pidi lehti n-ö vähendada, et teist poolt lugeda saaks.

Muidu süsteem oli hästi kujundatud, kuigi tekstiosa võiks olla suurem, et oleks parem ülevaade enda kirjutatust.

Kirjutamisel võiks ka olla veidi parem lahendus kirjutusprogrammi näol.

Ebamugav oli pidevalt kerida üles ja alla, et vaadata teksti ja samal ajal vastata ülesandele.

E-eksamit arendades tuleb mõelda kogu süsteemi peale: missugune on koolide arvutitega varustatus, missugune on internetiühendus jms.

Koolis ei pruugi olla nii palju arvuteid, mis id-kaarti loeks või seda programmi toetaks. Samas võib jama tekkida ka õpilastel seoses pin-nide kadumise või ID-kaardi aegumise näol. Mõned õpilased ei pruugi arvutit väga palju kasutada ning seetõttu võib neile arvuti klaviatuur võõras olla ja sel juhul võib eksami lahendamine veel kauem aega võtta.

Võib tekkida probleeme sisse logimisel, salvestamisel või arusaamisel.

Õpilaste esitatud ohtudele lisaks tuleb arvestada, kui korraga teeb eksamit üle 7000 õpilase, siis peab eksamikeskkond olema kasutajasõbralik ja töökindel. Edasises arenduses tuleb kindlasti mõelda, mis saab siis, kui keskkond jookseb kokku või kui kuskil läheb elekter ära. On ju riigieksam väga suure tähtsusega eksam, mis võimaldab õpilasel kooli lõpetada ja ka edasi kõrgkooli astuda, ning ebaõnnestumine tähendab sageli kaotatud aastat. Lisaks tuleb mõelda sellele, et interneti kasutamine võib ahvatleda mõnda õpilast petma ja kasutama keelatud võtteid.

Hoolimata sellest, et eksamit tehakse arvutis, peaks eksaminandidel olema kindlasti võimalus ka kasutada märkmete tegemiseks paberit. Lisaks võiks olla võimalus lugeda lugemisülesande teksti paberilt, kuna paberilt lugemine tundub paljudele lihtsam ja kergem on ka sinna märkmeid teha ning olulist esile tõsta.

Üks ettepanek on ka, et meil võiks mingi paber olla, kus me saaksime märkmeid kirjutada.

Kui tõesti tahta muuta asi süsteemipõhiseks, siis paberiarvestajatele tuleks kindlasti võimaldada mustand paberile seada ning puhtand ehk arvutisse ümber trükkida. Mina olen siiski kahe käega joonelisele paberile kirjutamise poolt!

Lisaks tõi üks õpilane välja, kuidas vähendada häirivat klahviklõbinat:

Ebatavaliseks ettepanekuks kindlasti see, et lubataks kuulata muusikat eksami sooritamise ajal. Ma arvan, et igatpidi aitab rohkem mõttelenule kaasa oma muusikamaitsele sobiva repertuaari kuulamine, mitte teiste klaviatuuriklahvide klõbin.

Kõik õpilaste ettepanekud analüüsitakse ja arutatakse läbi, mida on mõistlik muuta, mida mitte. Paljud soovitusel on juba IT-arendajatele edasi antud ning osaliselt juba parandatudki.

Kokkuvõtteks

Üldjoontes võib öelda, et pärast e-eksami katsetamist on õpilased pigem e-eksami poolt: arvutil on lihtsam kirjutada, see hoiab oluliselt aega kokku, eksamitööd on kergem toimetada. Seega arvavad õpilased, et e-riigieksam võiks tulla juba üsna pea.

Selline vorm võiks jõustuda üsna pea, kuna seda on hoopis lihtsam teha.

Minu meelest võiks juba sel kevadel e-eksamit teha, sest see on väga mugav ja kiire.

Üldiselt aga olen peale tänast täielikult e-kirjandi pooldaja ning praegu on mul tunne, et oleksin valmis juba sel aastal lõpukirjandi elektrooniliselt tegema.

Aastake arendamist ja ma arvan, et see toimiks väga hästi.

Ma arvan, et see võiks olla küps juba järgmiseks aastaks, et tulevased 12. klassid saavad oma emakeele-eksamit teha juba arvutis.

2020 võib see juba lõpueksamit asendada.

Kuigi õpilased näivad e-eksamiks valmis olevat, siis üleminek nii kiiresti toimuda ei saa. Vaja on veel täiustada eksamikeskonda, katsetada nii lugemisosa kui ka eksamit tervikuna. Lisaks tuleb arvestada sellega, kui õpilane alustab õppimist gümnaasiumis, peab ta juba teadma, mis kujul ta eksamit tegema hakkab.